

A karácsony egy keresztény ünnep, amelyen Jézus Krisztus születésére emlékeznek. Minden év december 25-én tartják világszerte, habár nem ezt a dátumot tartják számon Jézus születésének. Feltehetőleg vagy azért esett erre a választás, mert egyes keresztény szerzők szerint Jézus szenvedése azaz a húsvét illetve fogantatása az év azonos napján, március 25-én történt, vagy azért, mert ekkor kezdődött el a téli napforduló a Föld északi féltekéjén. A karácsony a karácsonyi- és ünnepi szezon közepén van, a kereszténység ettől az ünneptől kezdi számolni a karácsony hetét, amely tizenkét nappól áll.

{zoomify width=|100%| height=|500| folder=|termek/disz107_zoomify| navigator=|1|}{/zoomify}

Annak ellenére, hogy a karácsony egy tradicionális keresztény ünnep, ettől függetlenül sok nem-keresztény ember ünnepli világszerte a szeretet ünnepeként. A modern és népszerű ünneppel együtt jár az ajándékozás, a karácsonyi zene, a különböző mintázatú üdvözlőlapok küldése, templomi ünneplések, karácsonyi ebéd és ünnepi hangulatú tárgyakkal való díszítés, mint például karácsonyfa állítás, karácsonyi égők, girlandok, fagyöngyök és krisztustövis elhelyezése.

A nem-keresztény embereknél a Téalpó egy népszerű mitológia figura, s az ő hiedelmük szerint ő osztogatja az ajándékokat a gyerekeknek.

A szó etimológiája

A karácsony szó a keleti keresztény egyház szláv nyelvéből kerülhetett a magyarba és valószínűleg bolgár közvetítéssel. Egyes bolgár nyelvjárásokban a kracsun szó a téli és a nyári napfordulót, illetve az azok körüli ünnepnapokat jelenti. Macedón nyelvjárásokban a kracsun

kifejezetten karácsonyt jelent.

A kracsun szó az (át)lép jelentésű korcs- igei töre vezethető vissza, a szó jelentése pedig a lépő, átlépő értelemről a fordulónap, napforduló felé fejlődve jutott el mai tartalmáig.

Egy másik elmélet szerint, mely a hangváltozások (szláv palatalizációk, nyílthangúsodás) törvényei alapján kutatta a szó etimológiáját, az óegyházi szláv az albán nyelv karcun szavát vette át, melynek eredeti jelentése rönk, tuskó, utalva a téli napfordulókortartott máglyarakás pogány népszokására.

{zoomify width=|100%| height=|500| folder=|termek/disz48_zoomify| navigator=|1|}/zoomify}

Megemlítendő az az alternatíva is az 1267-es Kassai kódex alapján, mely szerint a magyar kerecsen/kerecseny szóból származik e szavunk, visszautalando a karácsonnyal egy időben tartott, régi magyar szokás szerinti sólyomröptetésre. A magas/mély hangrend változása, vagyis a hangrendi átcsapás egyáltalán nem ismeretlen a magyar nyelvben: pl. szaracén ~ szerecsen; Tarján (törzsnév) ~ Terény (helynév, Nógrád). Érdekességképpen megjegyzendő, hogy a környező népek közül ugyanezzel a jelentéssel a karácsony szavunk csak az egyébként szintén nem szláv románban tükröződik - Crăciun -, mely szót ők viszont a latinból eredeztetik (~creatio).

Hagyományos magyar elnevezés a kiskarácsony és a nagykarácsony, amely a valóságban két külön ünnepet takar: nagykarácsony december 25-e, karácsony első napja, kiskarácsony pedig január elseje, újév napja.

Az ünnep története

A karácsonyi ünnep szellemiségéhez, és jellegéhez hasonló ünnepek már korábban is léteztek, például a pogányok téli napfordulós ünnepe, a szaturnália ünnepe. Az ókori Rómában

december 17-25 között tartották a földművelés istenének, Szaturnusznak ezt a nagy ünnepét. Ekkor nagy táncos vigadalmakat tartottak birodalomszerte. A fény diadalát ünnepelték a halál és a sötétség felett. A régi pogány ünnep vigasságokkal volt tele, mivel a téli napforduló a régi földművesek körében az újjászületést, a reményt táplálta. A földművesek számára fontos volt a meleg eljövetele, mivel a létük múltott rajta. A meleg időszak a bőség időszaka volt, míg a hideg időszak a sötétség és a nélkülözés időszaka, ilyenkor az isteneket igyekeztek jókedvre deríteni. A szolgák megajándékozása is elterjedt volt. A házakat örökzöld borostyánokkal díszítették.

Miután a kereszténység államvallás lett, hamarosan hivatalos keresztény ünnepé nyilvánították Jézus születését. Ezt az eseményt a 4. századtól kezdték ünnepelni, január 6-án Epiphaneia néven. A keresztény vallási ünnep Jézus születésének történetére épül. A keresztény hit szerint Jézus a próféták által megjövendölt Messiás, aki megváltja az emberiséget a bűntől. A Biblia leírása szerint Jézus szegényes körülmények között született, egy istállóban, mert senki nem fogadta be a házába a várandós Máriát, Jézus édesanyját a születés estéjén. A történet szerint napkeleti bölcsek („háromkirályok”) indultak útnak ajándékokkal köszönteni a születendő Messiást, és egy fényes csillag vezette el őket Jézushoz.

A 4. század végétől a keresztény egyházak mindinkább december 25-én kezdték ünnepelni Jézus születését, január 6-án pedig a Jordán folyóban való megkeresztelését (vízkereszt ünnepe). Ennek oka valószínűleg az volt, hogy a december 25-én végződő római szaturnália ünnep helyére állítsák a keresztény karácsonyt. Jézus születésének történetével együtt új vallási tartalommal töltötték meg a pogány ünnepet.

{zoomify width=|100%| height=|500| folder=|karacsonyfa1_zoomify| navigator=|1|}{/zoomify}

A 16. században a reformáció új tartalommal töltötte meg a karácsony ünnepét is. Az addigi templomi liturgia kezdett beköltözni a házakba. Az emberek a Biblia otthoni forgatása révén a vallásos ünnepeket és szertartásokat elkezdték otthon is ünnepelni. Kialakult sok karácsonyi szokás, például a karácsonyfa-állítás az evangélikusoknál Németországban. A 18. században már egész Németországban szokás volt karácsonyfát állítani. Innen jutott el a 19. században előbb Ausztriába, majd egész Európába, a kivándorlókkal az Újvilágba, és így kezdett meghonosodni az egész nyugati keresztény világban. A karácsonyfákat kezdetben édességekkel és gyümölcsökkel díszítették fel, később kezdett kibontakozni az üvegdíszek megjelenése. A karácsony megünneplése egyre inkább kezdett szokássá válni a nem vallásos családok körében is, a szeretet, a béke ünnepeként, a vallásos keresztényi rítusok egy részét átveve. Napjainkban, az európai zsidó-keresztény kultúrkörben a karácsony népszerű és sokakat érintő ünnepé vált, amely mindenki számára más-más jelentést hordoz.

Magyarországon a szocializmus idején a vallásos háttérű fenyőünnepel helyettesítették.

Jézus születésének időpontja

A kutatók többsége egyetért abban, hogy december 25-e nem Jézus születésének időpontja. A korai keresztények nem ünnepelték Jézus születését, és nem is próbálták meghatározni az időpontját; az ünneplés legkorábbi ismert példája Egyiptom, ahol Jézus születését tavaszra tették. Számtalan más időpont is használatos volt.

A 4. századtól előbb január 6., majd december 25. vált elterjedtté, mint Jézus születésének hivatalosan elfogadott időpontja. Az örmény egyház hívei ma is január 6-át ünneplik, míg a többi egyház elfogadta a december 25-i dátumot.

A december 25-i időpont eredetéről számos teória van; egyikük sem általánosan elfogadott.

- A téli napforduló környéke a legtöbb vallásban és kultúrában fontos időpont volt. Kezdetben a Nap vagy a természet újjászületésének ünnepe volt; később erre az időpontra esett Ozirisz, Jupiter, Plutusz és Nimród ünnepe, a germán Yule és a római Szaturnália. A keresztény ünnep magába olvasztotta a korábbi pogány ünnepeket (erre még ma is számos népszokás emlékeztet); egyes elképzelések szerint az időpontot is átvette.
- Különösen fontos ilyen szempontból a mithraizmus, ami sokáig a kereszténység fő vetélytársa volt. Mithrászt a Nappal hozták kapcsolatba, és születését december 25-én ünnepelték; egyes feltételezések szerint Jézus figuráját jelenős részben róla mintázták.
- Más feltételezések szerint a korai keresztények Jézus születését Nagypéntek időpontjából próbálták kiszámítani, arra alapozva, hogy az ótestamentumi próféták halála a zsidó vallás szerint rendszerint az év ugyanazon napjára esett, mint születésük vagy fogantatásuk. Jézus halálának időpontja nem szerepel az evangéliumokban; amikor megpróbálták kiszámítani, március 25-ére vagy április 6-ára jutottak. Ezt az időpontot Jézus fogantatásával azonosították, és kilenc hónapot hozzáadva december 25-öt, illetve január 6-ot kaptak.
- A hagyomány szerint Jézus a Hanuka idején született, ami a héber naptár szerint kislév 25-től tévét 2-ig vagy 3-ig tart. Kislévet általában decemberrel azonosították. Azonban ha elfogadjuk Jézus születésére a legvalószínűbbnek tartott i. e. 5 dátumot, akkor kislév 25. november 25-re esik.
- Egyes keresztények úgy hitték, hogy Gábrriel arkangyal megjelenése Zakariás előtt, amikor közölte vele, hogy Keresztelő Szent János apja lesz, Jóm kippur idejére esett. Ez azon a(z evangéliumban nem szereplő) hiten alapult, hogy Zakariás főpap volt, és az angyal akkor

jelent meg neki, amikor a Szentek Szentjébe ment (a jeruzsálemi Szentély ezen termébe csak a főpap és csak évente egyszer, Jom Kippur alkalmával léphetett be). Eszerint János fogantatása valamikor szeptember végén, és a születése június végén történhetett (a hagyomány a dátumot június 24-ére teszi). Az evangéliumok szerint az angyal három hónappal János fogantatása előtt jelent meg Szűz Máriának (a hagyomány szerint március 25-én). Innen kilenc hónapot számolva december 25. adódik.

Dave Reneke és ausztrál csillagász kollégái egy számítógépes programmal arra jutottak, hogy olyan objektum, ami megfelelne a Bibliában említett csillagnak, ami a napkeleti bölcseket elvezette Jézushoz, valójában nem karácsonykor, hanem nyáron volt megfigyelhető Betlehem éjszakai égboltján: a Vénusz és a Jupiter került látszólag olyan közel egymáshoz, hogy a fényük összeolvadt, és egy látványos, nagyméretű csillagnak tűnhetett a Földről. Jézus születésének időpontját ennek nyomán június 17-re teszik.

Szokások - Magyar karácsony

Magyarországon a katolikus keresztények számára Jézus születésnapjának fénypontja a karácsonyi misén való részvétel (24-én éjfélkor vagy 25-én napközben). December 24-én hagyományosan a családok böjtölnek (karácsony böjtje), és csak este fogyasztják el a böjti vacsorát. Ez eredetileg alma, dió, méz és fokhagyma, majd vajás bableves hús nélkül (böjtös bableves), végül mákos guba volt, de újabban kialakult hogy hal, illetve töltött káposzta kerül ilyenkor az asztalra.

A néphagyomány szerint a karácsonyi asztal fontos szerepet játszott az ünnepkor. Az asztal díszítésének és az étkezésnek szigorú rendje volt. A feltálat fogásoknak mágikus erőt tulajdonítottak. Régebben a karácsonyi abroszt tavasszal vetőabrosznak használták és abból vetették az első gabonamagvakat, hogy bő termés legyen. A megterített asztalra gabonamagvakat helyeztek és abból adtak a baromfiaknak, hogy jól tojjanak, az asztal alá pedig szalmát tettek, annak emlékére, hogy Jézus jászolban született. Később ezt a szalmát a jószág alá tették, hogy egészséges legyen, de volt ahol a gyümölcsfákra is kötözték belőle, jó

termést remélve.

A szigorú rituálékhoz tartozott, hogy a gazdaasszony nem állhatott fel vacsora közben az asztaltól, hogy jól tojó tyúkjai legyenek.

December 25-én következik a karácsonyi ebéd vagy karácsonyi vacsora. A család, esetleg a nagyobb rokonság ilyenkor összegyűlik, hogy együtt fogyassza el a karácsonyi ételeket. A magyaroknál a bensőséges családi együttlét általában 24-e estéje (szenteste), míg a nyugat-európai országokban többnyire 25-e.

A nem vallásos, de keresztény kultúrkörbe tartozók számára a karácsony általában a szeretetet, a családi együttlétet jelképezi. Karácsonykor elterjedt szokássá vált megajándékozni szeretteinket. Az üzletek és áruházak a szentestét megelőző hetekben igyekeznek kihasználni az ajándékozás szokását és reklámdömpinggel próbálják bevételüket többszörözni – ezzel sokszor pusztán fogyasztási lázzá torzítva az ünnep hagyományos és valódi lényegét.

{zoomify width=|100%| height=|500| folder=|termek/disz40_zoomify| navigator=|1|}/zoomify}

Régebben a betlehemezés a legismertebb és legelterjedtebb karácsonyi szokások közé tartozott, amely egy több szereplős dramatizált játék volt és az egész országban ismertek, nagyon sok helyen ma is gyakorolják. A falusi betlehemezés legfontosabb eleme a betlehemi pásztorok párbeszédese, énekes játéka volt. A dramatizált játék fő eleme a Kisjézust imádó három pásztorról szóló bibliai történetre, köztük a nagyothalló öreg pásztor tréfás párbeszédére épült. A betlehemezés fő kelléke egy templom alakú betlehem volt, amelyben a Szent Család volt látható. A pásztorjáték szereplői voltak a kistemplomot vivő két angyal, a három pásztor, illetve a szatmári országrészben őket kiegészítette a huszár és a betyár alakja.

Szokások - Angol karácsony

{rokbox margin=|5px| title=|Karácsonyfa díszek kicsiknek - gyertya| align=|left| thl=|1|}images/stories/angolkaracsonyfa
Angliában a karácsonyi készülődés már októberben megkezdődik. A bejárati ajtókat és az ablakokat fe

{rokbox margin=|5px| title=|Karácsonyfa díszek és téli ajándékok| align=|left| thl=|1|}images/stories/angolkaracsonyfa

A jókedv fokozására szaloncukor formájú úgynevezett pukkanó bonbont akasztanak a fára, melyben kedves kis ajándékok rejtőznek. Az ajándékbontás után következik az ünnepi ebéd, amely a háziasszony számára ott is éppoly megpróbáltatás, mint itthon. Az ebéd elképzelhetetlen gesztenyével töltött pulyka, zöldségköret, krumplipüré nélkül. Hozzá jófajta fehérbort isznak. Az ebéd fénypontja az ízletes, fűszeres karácsonyi puding. Alapja aszalt szilva, mazsola, füge, citrom- és narancslé, Brandy, sokféle szárított gyümölcs fűszerek és egyéb finomságok. A házilag készített karácsonyi édességbe szerencse pénzt – sokszögletű hosszúpennyst – rejtenek. Akinek a tányérjára a pénzes szelet jut, a közhit szerint szerencsés esztendőre számíthat. Angliában december 26. az úgynevezett Boxing day, a szó jelentése „dobozoló nap”. Az elnevezés eredetének számos változata van. Egyesek szerint a szolgák által a földesúrnak karácsonyt követően vitt fadobozra utal, mások szerint a templomi persely doboz alakjára, melynek tartalmát karácsony másnapján hagyományosan szétosztottak a szegények között. Olyan elmélet is van, hogy az a karácsonyi ünnepeket követően a munkába való visszautazás előtti csomagolásra utal. Ezt mindig hétfőn szokták tartani, ha december 26. nem hétfőre esik, akkor eltolják. Elmaradhatatlan eseménye még ennek a napnak a királynő hagyományos karácsonyi beszéde, melyet a televízió közvetít, s mely az angolok szerint meglehetősen unalmas, mégis mindenki megnézi.

Forrás: Wikipedia